

تشکیل تعاونی‌های روستایی گامی اساسی در جهت نیل به توسعه پایدار محیطی

وکیل حیدری ساربان* - دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تربیت مدرس و
عضو هیأت علمی دانشگاه محقق اردبیلی - اردبیل

چکیده

یکی از عوامل مؤثر در شکوفایی اقتصادی کشور، تقویت نهادهای مرتبط از جمله تعاونی‌های روستایی است. تشکیل تعاونی‌های روستایی موجب ارتقای سطح زندگی، درآمد، بهداشت، درآمدها، بهره‌وری مطلوب از منابع روستایی، جلوگیری از مهاجرت روستایی بی‌رویه و نگاه‌داشت جمعیت و برقراری توازن میان توسعه روستایی و شهری می‌شود. با توجه به نقشی که تعاونی‌ها می‌توانند در بهبود نظام بهره‌برداری و بالطبع بهبود وضع درآمد، اشتغال، تأمین نیازهای اساسی، مشارکت روستاییان در تعیین سرنوشت اجتماعی و سیاسی خود و توزیع امکانات به طور مساوی به عهده داشته باشند، لازم به نظر می‌رسد که چالش‌های فراروی تعاونی‌های روستایی و نقش آنها در توسعه مناطق روستایی مورد بحث و بررسی قرار گیرد و راهکارهای منطقی در بطن مطالب مطروحه ارائه گردد تا مورد استفاده نهادهای ذیربط و سیاستگذاران کشور قرار گیرد امید آنکه در روش‌ها و سیاست‌های خود به خصوص در زمینه تعاونی‌های روستایی تجدید نظر نمایند تا توسعه پایدار مناطق روستایی از ذهنیت به فعلیت برسد.

واژه‌های کلیدی: تعاونی، توسعه، توسعه روستایی، توسعه پایدار

مقدمه

تعاونی به معنی یکی کردن مساعی دو یا چند شخص است برای حصول به هدف معین که در فارسی می‌توان به جای آن از واژه دیگر یاری استفاده نمود. تعاونی سازمان اقتصادی است که به شیوه دموکراسی اداره می‌شود و به نفع افرادی است که از خدمات آن استفاده می‌کنند (طالب، ۱۳۸۰). تعاون سازمان تجاری است که مؤلفه‌های آن اعم از صاحب، ناظر و مصرف‌کننده در یک پیکره واحد یعنی عضویت در تعاونی یکپارچه شده‌اند. به عبارت دیگر اگر قدرت مالکیت، مسئولیت نظارت و منافع استفاده از خدمات در اختیار گروهی از اشخاص به عنوان اعضای مجموعه باشد و یا به طور مطلوب از سوی آنان اعمال شود تجارت را تعاونی می‌نامیم (مرجانی سلطانه، ۱۳۷۹). تعاونی روستایی یک مؤسسه خودجوش و اختیاری می‌باشد که توسط اعضای آن تأسیس می‌شود تا کالاها و خدمات مناسب را به اعضای خود ارائه نماید و زمینه‌ای را به وجود آورد که اعضا سرنوشت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خود را برعهده گرفته و توسعه پایدار مناطق روستایی را به منصفه ظهور برسانند. شایان ذکر است که تعاونی‌های روستایی کمتر با شکست روبه‌رو می‌شوند زیرا اساس آن خدمت هر عضو به اعضای دیگر در سطوح محلی می‌باشد (International Cooperatives Alliance, 2000). همچنین کارآیی پایین ابزار، فن‌آوری و تجهیزات کشاورزی، خشونت شرایط طبیعی، کار دسته‌جمعی را در نواحی روستایی ضروری ساخته و فقدان یک نظام رسمی (دولتی)، رفاهی، اجتماعی و اقتصادی روستاییان را به انجام امور خویش در قالب همکاری و همیاری خویش مجبور می‌کند. با عضویت در تعاونی‌ها، مردم نواحی روستایی می‌آموزند که مسائل و مشکلات خود را از راه همیاری با یکدیگر و اشتراک مساعی رفع کنند. امکانات جزئی خود را بر روی هم می‌ریزند تا در راه حصول به هدف مشترک از آنها استفاده نمایند پس با توجه به مطالب فوق‌الذکر، توسعه روستایی تا حدودی تابعی از تشکیل تعاونی‌ها می‌باشد (طالب بیگی، ۱۳۷۹). تعاونی‌های روستایی مخصوصاً تعاونی تولید به علت وجود منافع مشترک، کار گروهی را تشدید و تقویت نموده و فرجام مطلوبی را برای اعضا به ارمغان می‌آورد و اعضای تعاونی‌های روستایی توانایی آن را پیدا می‌کنند که با حداقل هزینه، تولیدات زراعی خود را به مراکز مصرف عرضه نموده و کالاهای مصرفی و خدمات و نهاده‌های مورد نیاز امور زراعی خود را خریداری نمایند در غیر این صورت یعنی عدم تشکیل تعاونی‌ها تهیه خدمات مورد نیاز و فروش محصولات زراعی خودشان با موانع و مشکلاتی از جمله به صحنه در آمدن واسطه‌ها و دلال‌ها به تبع آن خرید محصولات کشاورزان با قیمت کم مواجه می‌شود در مجموع تعاونی‌های روستایی من جمله تعاونی‌های تولید موجبات سود و بهره بازگشتی بیشتر از حاصل فروش محصولات زراعی کشاورزان را فراهم می‌آورد. تعاونی‌ها در پاسخ به نیازهای تولیدکنندگان کشاورزی و دیگر ساکنان روستایی در رویارویی با نیروهای متحول‌کننده که بر رفاه و زندگی آنها تأثیر می‌گذارد به سرعت ایجاد شده‌اند (Dackman & Deanne, 2001). زیرا در ادوار تاریخی، اولین بار تغییرات اجتماعی و اقتصادی روستاها از قرون وسطی به علت کم شدن فاصله روستاها تا شهر با ایجاد

راه‌های ارتباطی آغاز شد در روستاها به تدریج شیوه داد و ستد تغییر یافت برای نخستین بار سازمان‌های تعاونی به وجود آمد (قرنی آرانی، ۱۳۸۲).

تعاونی‌های روستایی سازمان‌هایی مردمی هستند که به منظور تأمین نیازمندی‌های روستاییان به وسیله آنان تشکیل می‌شوند و یا به عبارتی تعاونی روستایی شرکتی است معمولاً به ثبت رسیده که دهقانان در آن برای فروش محصولات خود و خرید ملزومات کشاورزی دست به دست هم داده‌اند. تعاونی‌های روستایی ممکن است به تناسب شرایط تولید و نیازهای روستاییان، اشکال و انواع مختلف داشته باشد. نخستین نوع از این مؤسسات شرکت‌های تعاونی خدمات کشاورزی است که غالباً مربوط به استفاده دسته‌جمعی از ماشین‌های گران‌قیمت کشاورزی است. نوع دیگر شرکت‌ها، شرکت‌های خرید دسته‌جمعی است که در آن، روستاییان کار خود را در زمینه انتخاب و خرید دسته‌جمعی علوفه دام‌ها، مواد اولیه مورد احتیاج روستاییان، انواع بذر و کود شیمیایی تمرکز داده‌اند. شرکت‌های تعاونی اعتبار نیز نوع بسیار مهم دیگری از انواع شرکت‌های تعاونی روستایی است. طبیعت فعالیت‌های کشاورزی استفاده مختلف از اعتبارات بانکی را اعم از درازمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت ایجاب می‌کند (وزارت تعاون و امور روستاها، ۱۳۵۳). یکی از انواع تعاونی‌های روستایی تعاونی‌های تولیدی می‌باشد که اتفاق می‌افتد خانواده‌های کشاورز بر آن شوند گرد هم آیند، زمین و وسایل تولیدی خود را مشترکاً به کار گیرند و به اتفاق به امر کشت بپردازند و یا به اشتراک اداره گله‌ای از دام‌ها را برعهده گیرند (Abdelrahman & Smith, 1996). به عبارت دیگر: تعاونی تولید یک نهاد اجتماعی و اقتصادی است که با هدف سازماندهی سرمایه و کار و انسانی کردن رابطه اقتصادی در جریان تولید تشکیل می‌گردد و از طریق مشارکت و همکاری اعضا که به طور داوطلبانه جمع شده‌اند اداره می‌شود، تا هر نوع کالای تولیدی براساس قیمت متعادل، آن طور به بازار عرضه شود که از هر نوع انحصار، تورم، تمرکز، تداوم ثروت و کارفرمای مطلق شدن دولت جلوگیری کند. در کل شرکت‌های تعاونی تولید به یک مفهوم، پیشرفته‌ترین مرحله تعاون است. این تعاون در حد اعلا خود هر گونه تولید کشاورزان را شامل می‌شود که در توسعه پایدار روستایی نقش به‌سزایی ایفا می‌کند (نادری خورشیدی، ۱۳۷۳).

اهداف تشکیل تعاونی‌های روستایی

- ۱- تنزل بهای لوازم و مایحتاج در جهت حفظ منافع عامه و بهبود در وضع طبقه بی‌بضاعت و کم‌درآمد و تأثیر مثبت در کم و کیف وسایل زندگی روستائیان؛
- ۲- پائین آوردن نرخ بهره وام‌ها و ایجاد طریقه مناسبی که مردم طبقات پائین جامعه روستایی با استفاده از آن بتوانند از زیر بار قروض و دیون کمر شکن‌رهایی یابند و هم‌چنین محیط مناسبی برای کار هزاران نفر روستایی زحمت‌کش ایجاد شود؛
- ۳- تأمین مراکز توزیع برای مصرف‌کنندگان به نحوی که خانواده‌ها بتوانند وسایل زندگی و نیازهای روزمره خود را با بهاء معینی از این مراکز خریداری نمایند؛

- ۴- ایجاد تسهیلاتی که به موجب آن کشاورزان به تدریج بتوانند وسایل تولید و اماکن توزیع را به تملک خود در آورند؛
- ۵- فراهم ساختن شرایط مناسبی که این دسته از مردم روستا قادر به پس اندازهایی برای آینده خود شوند؛
- ۶- انجام اقدامات لازم و قابل ملاحظه‌ای در جهت بسط و توسعه آموزش و پرورش عمومی و بالا بردن معلومات و اطلاعات حرفه‌ای عامه مردم از راه با سواد نمودن آنان؛
- ۷- فراهم ساختن زمینه‌های امید بخشی برای مردم که بتوانند آینده درخشانی را برای خود مجسم سازند؛
- ۸- گسترش قدرت ملی در زمینه‌های توسعه فرهنگ و مالکیت‌های خصوصی سالم؛
- ۹- توسعه و ترویج کارهای دستی و حرفه‌ای از طریق تأمین بازار فروش؛
- ۱۰- سالم‌سازی محیط فکری و تقویت جنبه‌های روحی و معنوی مردم روستا براساس اجرای برنامه‌های مفید و اتخاذ روش‌های صحیح که بتواند در جهت ایمان و اعتقاد مردم به زندگی بهتر به نحو مؤثری کمک نماید (رمضانی، ۱۳۵۲).

عوامل مؤثر در موفقیت تعاونی‌های روستایی

واضح است که در موفقیت تعاونی‌ها، نقش دولت از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. دولت بایستی در خدمات‌رسانی بهینه به اعضای تعاونی‌های روستایی پیشقدم شده و به گسترش تعاونی‌هایی اقدام نماید که با شرایط جغرافیایی منطقه روستایی سازگار و هم‌خوانی دارد. دولت در این تعاونی‌ها نقش کار یاب و کارفرما را برعهده می‌گیرد و فرصت‌های شغلی متنوع را از طرق مختلف مهیا و به پیشبرد و توسعه پایدار مناطق روستایی مساعدت می‌نماید. همچنین با برپایی کنفرانس‌ها، مطالعات ویژه و انتشارات منابع معتبر علمی در خصوص توسعه تعاونی‌ها، پشتیبانی جدی به عمل آورده و به مدیریت بهینه تعاونی‌ها با بستر سازی مناسب مساعدت می‌کند و در هر صورت دولت نوآوری را در تعاونی‌ها بالاخص تعاونی‌های روستایی نهادینه می‌نماید (Agbayani & Francisco, 1998).

دولت با اقدامات ذیل توسعه تعاونی و پیشبرد آن را در نواحی روستایی تسهیل می‌کند که عبارتند از:

- ۱- تهیه اساسنامه ملی؛
- ۲- وضع قانون؛
- ۳- حمایت از نهضت تعاونی؛
- ۴- اطاعت از رهنمودهای سازمان ملل؛
- ۵- مشارکت در سیاستگذاری؛
- ۶- مساعدت کمی و کیفی؛
- ۷- به رسمیت شناختن نهضت تعاونی به عنوان یک نهضت مردمی؛

۸- در نظر گرفتن ویژگی و شاخص تعاون؛

۹- در نظر قرار دادن تعاونی به عنوان یک نهاد قانونی (Mical & Stubbs, 1998).

در شرایط فعلی باید ساختار جدید و روش عملیاتی تازه‌ای را برای تعاونی‌ها بالاخص برای تعاونی‌های روستایی در نظر گرفت و این اقدام به توسعه تعاونی پایدار در قرن ۲۱ می‌انجامد. این امر انجام‌پذیر نیست مگر اینکه دولت و تعاونی‌های روستایی با یکدیگر در پیشبرد و توسعه آن تشریک مساعی داشته باشند. بهبود ساختار تعاونی مستلزم این است که تعاونی خود را سازماندهی کند یعنی هماهنگ با تغییرات ساختار کشاورزی باید ساختار تعاونی نیز تغییر یابد. یعنی اگر کشاورزی مکانیزه می‌شود، تعاونی نیز باید مکانیزه شود تا تعاونی‌های کشاورزی سود قابل توجهی برای اعضای خود کسب کنند. روی هم رفته ساختار جدید، مولد تعاونی جدید می‌شود و تعاونی جدید مولد محصولات کشاورزان شایان توجه برای اعضا خود می‌باشد. تعاونی جدید ویژگی‌های منحصر به فردی دارد که ویژگی آن عدالت و رسیدن اعضا به حقوق مساوی است. اعضای تعاونی باید عضویت و کنترل خود را بر تعاونی بیشتر احساس کنند. البته تعاونی‌های سنتی در سال‌های اخیر در توسعه خود از تعاونی‌های جدید الگو گرفته است که در آن مسائل زیست محیطی و توسعه پایدار شرط اساسی می‌باشد. در نهایت تعاونی‌های جدید باید ناهمگونی خود را کاهش داده و یک انسجام و نظم معقول بر آنها حکم فرما شود (Gibbins, 1999). در حقیقت برای موفقیت تعاونی‌های روستایی، مهم‌ترین شرط رعایت اصول تعاونی روستایی می‌باشد. مشارکت اعضا چه در بعد اقتصادی و چه در سایر ابعاد نیز از نکات مهم و کلیدی برای حفظ و موفقیت تعاونی‌های روستایی می‌باشد و این اصل باید در هنگام آموزش اعضا به آنها تفهیم شود که در صورت عدم مشارکت آنان، تعاونی‌های روستایی قادر به ارائه صحیح خدمات و ادامه حیات نخواهند بود (Seynola, 1992).

(Albert & ...). برخی شرایط دیگر برای موفقیت تعاونی‌های روستایی عبارتند از:

الف - توجه به مسئله مدیریت در تعاونی (در سطح کلان و خرد)؛

ب - مشخص کردن حدود فعالیت‌های تعاونی؛

ج - توجه به سایر عوامل مؤثر در موفقیت تعاونی‌ها؛

د - ایجاد انگیزه‌های اقتصادی جدید جهت تشویق کشاورزان خرده‌پا به یکپارچه‌سازی اراضی و ارائه خدمات ویژه به کشاورزانی که برای رسیدن به یک حداقل مناسب در هر منطقه زمین‌های خود را یکپارچه کرده‌اند؛

ه - ایجاد کمیته‌های برنامه‌ریزی برای رفع مشکلات موجود تعاونی‌ها و تعیین استراتژی‌های توسعه در هر منطقه با مشارکت تمامی مدیران تعاونی‌ها و همکاری متخصصان و دانشگاهیان؛

و - تأکید بر فعالیت‌های تحقیقاتی، آموزشی و ترویجی برای استفاده بهینه از منابع طبیعی به ویژه از منابع آب موجود (هلم، ۱۳۵۹).

در کل با عنایت به مقولات فوق می‌توان گفت که موفقیت تعاونی‌های روستایی تابعی از

مدیریت صحیح، رعایت اصول تعاون، وحدت اعضا، ایجاد انگیزه اقتصادی برای اعضا و تعیین محدوده فعالیت شرکت، کارکنان شایسته، دانش بالای اعضا و فداکاری اعضا می‌باشد.

مزایای تشکیل تعاونی‌های روستایی

در کشورهای در حال توسعه مشکلات اقتصادی و اجتماعی به سبب رشد بی‌رویه جمعیت و کم‌غذایی افزایش یافته است و فوری‌ترین وظیفه این جوامع اتخاذ راه‌حل‌های مناسب برای تهدید و خنثی کردن خطر گرسنگی و قحطی جهانی می‌باشد. این مصیبت جهانی را فقط وقتی می‌توان از میان برداشت که برای افزایش بازدهی و بالا بردن حجم تولید کشاورزی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، اقدامات جدی و همه‌جانبه به عمل آید. بنابراین ایجاد تعاونی‌های اعتبار و بازاریابی کشاورزی برای کشورهای در حال توسعه بسیار مهم است و در برنامه‌ریزی اقتصادی و اجتماعی باید اولویت داشته باشد. این امر در توسعه اقتصادی کشورهای در حال رشد، نقش مهمی در ایجاد سازمان کارآمد و با کفایت برای بازرگانی دارد. (سازمان مرکزی تعاون کشور، ۱۳۶۹). شایان ذکر است بسط و توسعه اشتغال مولد یکی از وظایف و اهداف عمده تعاونی‌ها است، زیرا تعاونی‌ها با سرمایه‌گذاری اشتغال مولد به ویژه برای جوانان، اشتغال در نواحی شهری و روستایی را با استعانت از توانایی‌های بالقوه و جاری خود به منصف ظهور می‌رساند (International co-operative Alliance, 2000). ذکر این نکته لازم است که گروهی عمل کردن در تعاونی‌ها بستری لازم را برای ثمر رساندن رشد شخصیتی افراد و ارتقای ذهنی و فکری اعضا، کم‌سن و سال خصوصاً نوجوانان و آگاه‌سازی آنها از رویدادهای اجتماعی فراهم می‌نماید. تحقق موارد مذکور به واسطه مشارکت فعال اعضا و کار گروهی آنان در تعاونی‌ها میسر می‌باشد (Cowie, 2000). یکی دیگر از مزایای تشکیل تعاونی روستایی این است که با کوشش‌ها و تلاش‌های مدیران لایق و مصمم می‌توان کشاورزان را تشویق کرد از قرضه برای مخارج زائد که سبب اتمام سریع سرمایه‌ها شده و روستائیان توانایی باز پرداخت آنها را ندارند صرف‌نظر نمود. کشاورزان باید بتوانند همچنان که از تعاونی قرض می‌کنند، سرمایه‌های اندک خود را نیز در تعاونی‌ها به ودیعه بگذارند و بهره آن را با نرخ رسمی دریافت کنند. بدین طریق صرفه‌جویی تشویق می‌شود. این پول‌ها و وام‌های دراز مدت در تشکیل سرمایه و رشد اقتصادی مناطق روستایی از اهمیت بسیاری برخوردارند (سازمان مرکزی تعاونی کشور ۱۳۶۵). می‌توان گفت که شرکت‌ها و مؤسسه‌های مشارکتی (تعاونی‌ها) معمولاً درآمد خود را میان اعضا متناسب با ارزش منابعی گفت که شرکت‌ها و مؤسسه‌های مشارکتی (تعاونی‌ها) معمولاً درآمد خود را میان اعضا متناسب با ارزش منابعی که اعضای شرکت با تشریک مساعی به دست آورده‌اند توزیع می‌نمایند تا منابع و درآمد خالص میان کلیه اعضای شرکت‌ها به صورت عادلانه پراکنده شده و هیچ عضوی از تعاونی درآمدش بالاتر از بقیه اعضا نباشد (Stockstad & Buccola, 2000). شایان ذکر است که شرکت‌های تعاونی در توسعه اقتصادی در سطح محلی نقش به‌سزایی ایفا می‌کنند. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد

تعاونی‌های روستایی در سطح محلی منجر به اشتغال‌زایی، توسعه زیر ساخت‌های روستایی و توزیع فضایی و جغرافیایی بازارها شده‌اند. تشکیل تعاونی‌ها در سطح محلی به تسهیل فروش محصولات زراعی، خرید نهاده‌ها و خدمات رسانی بهینه مساعدت کرده و موجب ارتقای درآمد اعضا و در نهایت به توسعه روستاها منجر شده است. اثرات ناشی از این امر در توسعه زیرساخت‌های روستایی، افزایش تعداد مدارس، مغازه‌ها، فروشگاه‌ها و ارتباطات روستایی به وضوح قابل رؤیت است. در به تحقق رسیدن نتایج فوق نقش سیاستمداران و دولتمردان جامعه بی تأثیر نیست (Lorendahl, 1999).

تعاونی‌های روستایی سازماندهی خریدهای کلی را که شامل کود، بذر، مواد شیمیایی برای اعضا می‌باشد بر عهده می‌گیرند.

تعاونی‌های روستایی بازاریابی محصولات کشاورزان را با اقدامات زیر تسهیل می‌کنند:

- ۱- بررسی وضعیت بازار؛
 - ۲- بسته‌بندی و طبقه‌بندی محصولات اعضا و انجام خدمات حمل و نقل برای انتقال محصولات به بازار؛
 - ۳- قیمت‌گذاری، افزایش و فروش محصولات اعضا؛
 - ۴- ارائه اعتبار اعضا برای خرید نهاده‌های کشاورزی؛
 - ۵- آگاه کردن کشاورزان و آموزش آنان از طریق متخصصین آشنا به مسائل کشاورزی در امور مربوط به کاشت، داشت و برداشت محصولات (Mackay, 2000).
- خاطر نشان می‌سازد که تعاونی‌های بازاریابی و اعتبار روستایی، به عنوان پل ارتباطی بین شهر و روستا، صنعت و کشاورزی، تولیدکننده و مصرف‌کننده هستند که نقش اصلی را در توزیع کالا، خدمات و فروش محصولات کشاورزی بازی می‌کنند (Guang & Wan & Rzhhang & Zhou, 2002).

سایر مزایای تشکیل تعاونی‌ها در مناطق روستایی عبارتند از:

- ۱- انجمن مستقل؛
- ۲- صرفه‌جویی‌های ناشی از مقیاس؛
- ۳- عضویت اختیاری و آزاد؛
- ۴- کنترل دموکراتیک؛
- ۵- خدمات رسانی بهینه؛
- ۶- رفع نیازهای مشترک؛
- ۷- مشارکت و مدیریت دموکراتی (World Bank, 1995)؛
- ۸- مساعدت فنی و تکنیکی به روستائیان در گرو سازماندهی تعاونی و بهبود عملیاتی آن؛
- ۹- تسهیل اطلاع‌رسانی به روستائیان و بسترسازی مناسب جهت قرار دادن ابزار آموزشی در اختیار آنها و در نهایت ارتقای آگاهی آنان؛
- ۱۰- هدایت تحقیق و پژوهش‌ها در زمینه مساعدت به تعاونی‌های بازرگانی و تجاری از منظر

- مدیریتی، تجاری، خط‌مشی، کنترل و تأثیرگذاری بر اعضا و مسائل و مقولات قانونی، اجتماعی و در مجموع انجام پژوهش در راستای مسائل اقتصادی روستا؛
- ۱۱- توانمندسازی جوامع روستایی از منظر (بهبود و ارتقای کیفیت مسکن غیراستاندارد، بالا بردن قدرت خرید، ساخت مسکن مناسب و توانایی تعمیر آنها...);
- ۱۲- کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال؛
- ۱۳- مساعدت به جوامع روستایی جهت بهبود یا ساخت تسهیلات مورد نیاز خودشان که شامل مدارس، کلینیک بهداشتی، خدمات مخابراتی، تسهیلات آموزشی، اخذ وام‌های با بهره کم، کتابخانه؛
- ۱۴- بالا بردن خدمات رفاهی و عمومی؛
- ۱۵- ارتقای کیفیت محیطی (کاهش آلودگی، دفن مواد زباله، پیاده کردن طرح‌ها و پروژه‌های آبخیزداری و رسیدن به اجماع در مقابله با خطرات و بلایای طبیعی...);
- ۱۶- افزایش درآمد و متعاقب آن انجام پروژه‌های عمرانی در نواحی روستایی در کل پروژه‌های توسعه روستایی؛
- ۱۷- تسهیل تسهیلات بازرگانی جدید؛
- ۱۸- کمک به فقرای روستایی از منظر (تأمین مسکن مناسب، سالم، بهداشتی و قابل تهیه)؛
- ۱۹- توسعه سیستم‌های دفن آب و فاضلاب؛
- ۲۰- مشارکت روستائیان در کلیه مراحل برنامه‌ریزی جهت پیشبرد طرح‌های توسعه.
- یکی از مزایای تشکیل تعاونی در مناطق روستایی در این امر نهفته است که با تشکیل تعاونی‌ها در مناطق روستایی مشارکت زنان در تمام سطوح اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی در محیط روستا افزایش می‌یابد و واضح است با اینکه مشارکت زنان نسبت به مردان در حد پایینی قرار دارد ولی تعاونی این عمل را تشدید می‌کند و دیگر این تفکر غلط از ذهن‌ها پاک می‌شود که زنان روستایی نایستی در تصمیم‌گیری‌ها نقشی داشته باشند. در نتیجه زنان را به طور اجتناب‌ناپذیر در فرآیند تصمیم‌گیری دخالت داده و ساختارهای تعاونی مشارکتی با ورود زنان به عرصه فعالیت تحکیم می‌گردد در کل مشارکت فعال زنان در تعاونی‌های روستایی یک پاداش و به عبارتی یک توفیق محسوب می‌شود (Stitution & Social, 1996).

موانع فراروی تشکیل تعاونی‌های روستایی و عدم موفقیت آنها

بسیاری از رویکردها، و خط‌مشی‌هایی که درباره تعاونی‌ها و بالاخص تعاونی‌های روستایی مطرح می‌شود ساده‌انگارانه، سطحی، بدون مبنای فلسفی و خودبراندازانه می‌باشد. یا به عبارتی دیگر بسیاری از خط‌مشی‌هایی که درباره تعاونی‌ها مطرح می‌گردد پایه تئوریک و چارچوب فلسفی معلوم و مشخصی ندارند و شایسته نیست بدون موارد مذکور به ارزیابی چگونگی روند تعاونی‌ها پرداخت. در تعاونی‌ها چارچوب فلسفی، ارزش‌ها، در سطوح تجزیه و تحلیل سیاسی و برنامه‌ریزی فراموش شده و تحریف می‌شوند. شایسته است روش‌هایی که

برای ارزشیابی تعاونی‌های روستایی به کار می‌رود تا به تحلیل عمیق آنها پرداخته شود همان روش‌هایی باشد که برای مطالعه و ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی توسعه به کار گرفته می‌شود (Apthorpe & Desmond, 2000). ذکر این نکته ضروری است که تجارب اندک اعضای تعاونی‌ها، بالاخص تعاونی‌های روستایی در مسائل تجاری و بازرگانی، تعاونی‌ها را با شکست جدی روبه‌رو می‌سازد و هم‌چنین عدم شفافیت مسائل تعاونی و نبود یک راه‌برد و استراتژی واضح و مشخص، موفقیت تمام اعضا را ناکام می‌کند. به علاوه مدیریت غلط و کلاه‌برداری اعضا در تعاونی عامل اصلی در عدم موفقیت تعاونی‌ها می‌باشد. بایستی با هم فکری، تعامل افکار و تلاطم اندیشه‌های اعضا امور تعاونی حل و فصل شود. با این وجود شواهد تاریخی نشان می‌دهد که در بعضی مواقع تعاونی‌ها با مشکلات فوق‌کنار آمده و حتی ازدیاد اعضا که تقریباً ماهیت دولتی به تعاونی‌ها می‌دهد، منجر به افزایش درآمد کشاورزان شده است. هم‌چنین قوانین و مقررات وضع شده از طرف دولت کمتر به رفع ضعف‌های ساختاری و کلیدی تعاونی‌ها منجر می‌شود و رتق و فتق امور تعاونی را با مشکل مواجه می‌سازد ضروری است برای رفع موانع مذکور اقدام‌های معقول و مقتضی توسط دولت‌مردان جامعه صورت گیرد. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد زمانی که کلیه اعضا بر امور تعاونی نظارت دارند ضریب اطمینان و اعتماد بالا رفته و موجب استحکام پایه و ستون‌های (ارکان) تعاونی می‌شود (Guinnane, 2000).

می‌توان گفت فقدان نظام خدمات رسانی مطلوب در جهت تأمین نهاده‌ها و فروش محصولات کشاورزی و... باعث می‌گردد، نتوان حداکثر بهره‌برداری از آب و زمین انجام داد. در این صورت توسعه روستایی با شکست روبه‌رو می‌شود. لذا با توجه به رشد جمعیت و بالطبع افزایش رشد روزافزون تقاضای محصولات کشاورزی و عدم تکافوی تولیدات داخلی، شاهد افزایش واردات این محصولات می‌باشیم. به طور طبیعی با توجه به سیاست استقلال و خودکفایی کشورها، این وضع مطلوب و خوشایند نیست و باید به دنبال راه‌حل‌های اصولی و بنیادین باشیم. از جمله این راه‌حل‌ها، شرکت‌های تعاونی روستایی می‌باشند که می‌توانند مانند پلی در بهبود تولید و درآمد کشاورزان از یک سو و بهبود نظام خدمات رسانی مانند تأمین نهاده‌ها، اعتبار و بازاریابی محصولات کشاورزی از سوی دیگر، عمل نمایند. با توجه به اینکه شرکت‌های تعاونی روستایی در اقصی نقاط کشور تشکیل شده اما سهم اندکی در توسعه روستایی ایفا نموده‌اند باید راهکارهای عملی را در جوابگویی به این امر ارائه داد. زمانی تعاونی‌های روستایی ناکارآمد می‌شوند که اعضا به دنبال منافع شخصی خود بوده و منافع جمعی را فدای منافع شخصی نمایند. فرهنگ غالب سازمانی آنها را به فردگرایی کشانده و فلسفه (تشکیل) تعاونی را زیر سؤال برده و ناکامی را برای کلیه اعضای خود به ارمغان می‌آورد. برای جلوگیری از مشکلات مذکور بایستی تغییر ساختار سازمانی و تغییر قوانین و اصول تعاونی در صدر اولویت‌های حل مشکلات تعاونی‌ها و پیشبرد تعاونی‌ها قرار گیرد (Awablik, 1998).

نقش تعاونی‌ها در توسعه پایدار مناطق روستایی

وقتی چیزی به سمت بهتر شدن پیش رود به آن توسعه گفته می‌شود. زیرا در زندگی مردم رضایت بیشتری ایجاد می‌کند. توسعه صرفاً چیزی نیست که هر فردی بخواهد وضعیت خودش را بهبود دهد. مقصود و مطلوب توسعه بهبود کیفیت زندگی همه است. یا به عبارتی توسعه را می‌توان به معنای تغییر تدریجی تعریف کرد که در نهایت به بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی کلیه مردم منجر می‌شود و لیکن چگونگی تحقق این تغییر، همواره با شک و تردید همراه است. توسعه در سطوح مختلفی بروز می‌کند که سطوح محلی، منطقه‌ای، ناحیه‌ای، ملی، خانوادگی و حتی فردی، مهم‌ترین آنهاست لیکن نکته قابل تعمق این است که برنامه ریزان امور توسعه، همواره خود را نسبت به رده‌های پایین‌تر و یا خانوارهای روستایی متعهد و مقید احساس نمی‌کنند (انگبرگ، ۱۳۷۷). می‌توان گفت که فرآیند توسعه چه در کشورهای فقیر و در حال توسعه و چه در کشورهای غنی و پیشرفته به شدت منابع زمینی، هوا و آب این سیاره را مورد تهدید و تخریب قرار داده است و پیامدهای زیست محیطی توسعه نیز روز به روز افزایش می‌یابد. علل آن، عدم توجه به توسعه پایدار محیطی می‌باشد. زیرا توسعه پایدار در یک محیط یا منطقه بادر نظر گرفتن (۱) توان اکولوژیکی (۲) نیروی انسانی (۳) فن آوری (۴) منابع مالی متعلق به آن محیط یا کشور می‌تواند تحقق یابد و انجام چنان توسعه‌ای تنها در محیط یاد شده پایدار خواهد بود (پاپلی یزدی و رجبی سناجردی، ۱۳۸۲). در رویکرد محیطی، ظرفیت یک نظام کشاورزی برای باز تولید در آینده بدون پذیرش آلودگی، تهی‌سازی و یا تخریب فیزیکی منابع طبیعی همانند آب و خاک و زیست بوم‌های طبیعی و غیرطبیعی مد نظر قرار می‌گیرد (رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۲). در واقع می‌توان گفت که مقوله‌های اکولوژیکی، سلامتی و پایداری به عنوان کانون‌های اصلی و بنیادین معیارهای محیطی تلقی می‌شوند و در این مفهوم پایدار، به مقوله‌های برابری و کمک به فقرا و مکان‌های فقیر و اصلاح یعنی بازسازی ظرفیت‌های نظام برای حفظ ساختار و الگوهای رفتاری، در صورت بروز آثار خارجی اختلال، و کارایی (استفاده بهینه از منابع) بیش از پیش تأکید می‌شود (رکن الدین افتخاری و توکلی، ۱۳۸۱). مفهوم پایداری بوم‌شناختی نیز بایستی در راستای توسعه پایدار مشخص بشود چون که مفهوم پایداری بوم‌شناختی و توسعه پایدار امروزه در چارچوب گفتمانی قرار می‌گیرد که محیط‌گرایی مدرن را تعریف و مشخص می‌کند (خورشید دوست، ۱۳۸۲). رویکرد توسعه پایدار نیاز به دخالت دادن ملاحظات محیطی در مباحث رشد و توسعه می‌باشد ریشه اصطلاح توسعه پایدار به رویکرد توسعه اکولوژیکی بر می‌گردد که همان هم‌زیستی بین نوع بشر و محیط زیست او می‌باشد، مشروط بر این که رفع نیازها موجب صدمه و تخریب منابع نشود تاکنون تعاریف متعددی از توسعه پایدار ارائه شده است ولی مفهوم «توسعه زیستی» تلایه‌دار توسعه پایدار می‌باشد.

توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای نسل فعلی و حاضر را طوری برطرف کند بدون آنکه توانایی نسل آینده را برای برآورد کردن نیازهای خودشان به مخاطره بیندازد. توسعه پایدار در اغلب موارد بر موضوعات ذیل تأکید دارد:

- ۱- استمرار یکپارچگی اکولوژیکی؛
- ۲- تلفیق مراقبت‌های زیست محیطی با اهداف توسعه؛
- ۳- اتخاذ یک موضع بین‌المللی؛
- ۴- تحقق حداقل نیازهای بشری برای همه؛
- ۵- بهره‌برداری توأم با حفاظت؛
- ۶- تأکید و توجه به اصل برابری و مساوات بین نسل‌ها، گروه‌ها و گونه‌ها؛
- ۷- به کارگیری علوم و دانش فنی زیست محیطی در توسعه جهانی؛
- ۸- پذیرش رشد اقتصادی در محدوده‌های مشخص؛
- ۹- اتخاذ یک رویکرد درازمدت (اندرودی، ۱۳۸۰).

هنگامی که اراضی روستایی حاصل خیزی خود را از دست می‌دهد و دچار فرسایش کلی می‌شوند، خانواده‌های بینوا یا به اراضی فرسایش یافته دیگری نقل مکان می‌کنند یا به جمع ساکنان در حلیی آبادهای شهری می‌پیوندند در این رابطه باید دانست که فقر به خودی خود «ناپایداری» می‌آفریند. محروم کردن کشاورزان فقیر از حقوق اساسی، تساوی فرصت‌های مشارکت و دسترسی به عوامل تولید، آنها را وادار می‌کند تا برای یک روز زندگی بیشتر، آنچه را نیاز دارند از محیط زیست بردارند (پاپلی یزدی و رجبی سناجرودی، ۱۳۸۲). در برخورد با مشکلات محیطی در جهت نیل به توسعه پایدار تصمیم‌گیرندگان بایستی اصول اساسی و بنیادین محیطی را خوب درک کنند و این اصول دربرگیرنده اکوسیستم زمین که شامل هوا، آب، زمین و ارگانیزم‌های زنده و جاندار و آن‌هایی که پویا هستند می‌باشد. و ذکر این نکته لازم است اگر بخشی از سیستم تحت تأثیر قرار گیرد به تبع آن کل سیستم متأثر می‌گردد. در عبارت فوق‌الذکر یدک کشیدن رویکرد فلسفی در حل مسائل محیطی مورد توجه قرار گرفته و اهمیت آن را افزایش داده است و به منظور تغییرات مؤثر محیطی بایستی تشکل‌های مردمی یا به عبارتی تعاونی و سازمان‌های غیردولتی با اقدامات توسعه‌ای خود و پایبند بودن به فلسفه اصلی پیدایش خود که همان کاهش فقر بوده، گام‌های موثری را در توسعه پایدار محیطی بردارند (Sean & Anderson, 2000). واضح است که بین وجود فقر و تخریب محیط زیست در نواحی روستایی رابطه معناداری وجود دارد زیرا به گفته توماس ریردان حضور فقر در مناطق روستایی فشار زیادی به منابع طبیعی وارد می‌کند لذا توجه به توسعه روستایی مانعی می‌شود تا فشار بر منابع طبیعی کمتر شود ذکر این نکته لازم است که کاهش فقر هم در مناطق روستایی تا حدود زیادی منوط به تشکیل تعاونی‌ها می‌باشد (حیدری ساربان، ۱۳۸۲).

با عنایت به موارد فوق‌الذکر، تعاونی‌های روستایی با ایجاد اشتغال و افزایش در آمد روستاییان پایداری محیطی را تضمین می‌کند و تعاونی‌ها در عین حال که به نیازها و خواسته‌های اعضا می‌پردازند برای توسعه پایدار جوامع خود فعالیت می‌کنند و در واقع این اصل بیانگر آن است که تعاونی‌ها سازمان‌هایی هستند که در درجه اول به خاطر استفاده اعضای خود به وجود آمده‌اند و معمولاً با جوامع خود از نزدیک پیوند دارند و دارای مسئولیت خاص می‌باشند که توسعه پایدار

جوامع خود را از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تأمین می‌کنند. آنها مسئولند جامعه خود را از لحاظ زیست محیطی حفظ کنند. با این مسائل اعضا حق دارند که تصمیم بگیرند تعاونی در چه حد و به کدام طریق خاص باید به جامعه خود یاری رساند.

باید یادآور شد که پیامدهای مفید نهضت تعاون در توسعه اقتصادی کشورهای جهان و نقش غالب و توانایی آن در توزیع عادلانه، گسترش عدالت اجتماعی و مشارکت آحاد مردم در سرنوشت اجتماعی و اقتصادی خویش و گروه‌های ضعیف جامعه و به طور کلی توجه به ابعاد توسعه پایدار است. لذا جنبه‌های زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فن‌آوری مورد توجه تعاونی‌ها است. شایان ذکر است که تخریب محیط زیست دیگر هزینه قابل قبول برای رشد اقتصادی به نظر نمی‌آید و از این رو محیط شناسان به تخریب محیط زیست (افزایش گرمای زمین، آلودگی آب به مواد شیمیایی و...) هشدار می‌دهند و این عوامل را نتیجه توسعه ناپایدار ذکر می‌کنند. اما توجه به تعاونی‌ها و گسترش آنها می‌تواند به سلامت محیط زیست نیز منجر شود. زیرا یکی از خصوصیات برجسته تعاونی‌ها این است که دارای ابعاد اقتصادی و اجتماعی به صورت توأمان است. بدین معنی که صرفاً به فکر پیشرفت اقتصادی و بالا رفتن در آمد بدون توجه به سایر ابعاد محیطی مردم نیست بلکه به عنوان یک نهاد مردمی به افراد و جوامع آنها توجه دارند و این خصوصیات تعاونی باعث می‌شود که آنها از بنگاه‌های خصوصی که غالباً در فکر انباشت سرمایه می‌باشند جدا شوند. از این رو در کشور ما نیز تعاونی‌ها باید با رعایت دقیق اصول تعاون به مردم و جامعه کمک کنند و شرایط لازم برای توسعه پایدار را فراهم سازند (حیدری ساریان، ۱۳۸۲).

در واقع می‌توان گفت از زمانی که شیوه کشاورزی سرمایه بر جایگزین کشاورزی کاربر شده و مقدار تولیدات کشاورزی در واحد سطح بالا رفته به تبع آن زنجیره مواد غذایی تغییرات ساختاری معناداری را تجربه کرده است. تراکم و تمرکز فزاینده همچنین آرایش عمودی فزاینده، تجارت مواد غذایی کشاورزی را تحت تأثیر قرار داده است و در افزایش کار آیی مساعی فراوان مبذول گردیده است. گفتنی است اطلاع‌رسانی سریع، زنجیره عرضه محصولات کشاورزی را تسریع کرده و از این طریق منافع بیشتری را عاید کشاورزان کرده است و در این برهه زمانی است که خیلی از روستائیان و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی در مقابل تغییرات محیطی واکنش نشان داده و با همیاری سایر تولیدکنندگان محصولات کشاورزی به توسعه شرکت‌هایی اقدام کرده‌اند که ارزش افزوده زیادی را تولید نماید و سازگاری زیادی با محیط زیست داشته باشد. یکی از اشکال سازمانی که روستائیان در این راستا به کار می‌گیرند تعاونی‌های نسل جدید می‌باشد که توسعه پایدار محیطی را در اولویت خود قرار می‌دهد و عوامل تسهیل‌گر در تعاونی‌های نسل جدید، شبکه اینترنت می‌باشد که به عنوان یک منبع کمی حیاتی برای کشاورزان عمل می‌کند و به طور الکترونیکی اطلاع‌رسانی را در تعاونی‌های نسل جدید نهادینه می‌کند. محیط زیست محل زندگی و تأمین کننده اصلی ترین نیازهای انسان و موضوعی است که روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود. و واضح است که با افزایش جمعیت

جهان منابع طبیعی هر روز بحرانی از بحران‌ها را تجربه می‌کند که در این میان مسأله محیط زیست به عنوان مشکل حاد عصر امروزه نمایان می‌شود بویژه کاهش بیش از اندازه منابع طبیعی، افزایش توزیع متعادل منابع، رشد صنعتی و اقتصادی چالش‌های فراروی جوامع بشری هستند که تعاونی‌های نسل جدید خط مشی خود را با لحاظ کردن منابع محیط زیست، مشکلات محیط زیست، خرابی محیط زیست تدوین می‌نمایند و سهم خود را در توسعه پایدار ایفا می‌کنند. ویژگی‌های تعاونی‌های نسل جدید نسبت به تعاونی‌های سنتی شامل:

- ۱- پردازش ارزش افزوده کالاهای اعضا؛
- ۲- تشریک مساعی عادلانه و معنادار اعضا؛
- ۳- الزام به تحویل محصول بر پایه تشریک مساعی برابر و منصفانه؛
- ۴- توانایی در شراکت و سهام تجاری عادلانه، تحویل و واگذاری سهام؛
- ۵- توجه به توسعه پایدار محیطی (Schank, 2000).

شایان ذکر است که در بسیاری از مناطق جهان تعاونی‌های روستایی نیازهای شهری را به نحو احسن برآورده می‌سازند و از افزایش قیمت محصولات کشاورزی مورد نیاز شهروندان ممانعت کرده و محصولات مذکور را به صورت عادلانه در شهر توزیع نموده و انحصارگران را با شکست‌های جدی مواجه می‌سازند. ارزش افزوده حاصله از فروش این محصولات در شهرگ‌های اقتصادی روستا به جریان افتاده و توسعه پایدار مناطق روستایی را بیمه می‌کند (Qwang & Stall & Kenyanjuo, 1998). مزایا و منافع حاصله از تشکیل تعاونی‌های روستایی باید به تمام امور روستائیان سایه انداخته و به رفاه روستائیان منجر شود. می‌بینیم که با شکل تعاونی‌ها، تغییر و تحولات زیادی از لحاظ مالی و خدمات رسانی و همچنین خدمات بهداشتی دیده می‌شود که پاره‌ای از این تحولات نتیجه مثبتی به بار آورده و پاره‌ای نیز دارای اثرات منفی بوده‌اند. در صورت عدم تشکیل تعاونی‌های فوق جمعیت روستایی برای رفع نیازهای روزمره خود باید به صورت فردی از جیب خود سرمایه‌گذاری کنند که در این صورت متحمل هزینه زیادی خواهند شد. در این صورت خانوارهای فقیر بیشترین صدمه را متحمل شده و به تبع آن تخریب محیطی به بار می‌آورد (Xueshan & Shenglan & Bloom & Segall, 2000).

استفاده بهتر از منابع طبیعی رابطه مستقیمی با گسترش تعاونی‌ها در نواحی روستایی دارد که به گسترش در آمد پایدار روستائیان منجر می‌شود. به علاوه توسعه اجتماعات پایدار رابطه مستقیمی با توسعه نواحی روستایی دارد. بدین منظور سازمان خواربار کشاورزی در این زمینه تأکید می‌ورزد. تمرکززدایی از مؤسسات، نهاد‌های عمومی و سازمان‌های کشاورزی و فعالیت‌های غیر کشاورزی برای توسعه پایدار روستایی مورد توجه است. زیرا سازمان مذکور بر این باور است که با این رویکرد می‌توان به ازدیاد تولید مساعدت نمود. در نهایت این که این رویکرد به عدالت می‌انجامد، چرا که تعادلی در توزیع در آمد به صورت مساوی بین روستائیان ایجاد می‌شود.

تعاونی‌های روستایی منافع قابل توجهی برای کشاورزان دارد، صرفه‌جویی‌های ناشی از

مقیاس، کاهش هزینه‌ها، ارتقا و افزایش تجارت سالم و خدمات‌رسانی نوین نمونه‌هایی از این منافع می‌باشد. البته اشتباه است که تعاونی را به عنوان نوشدارو برای حل مشکلات در نظر بگیریم (Pesonen & Juhasz & Kellener, 2000).

همان‌گونه که تعاونی‌ها در زمینه بازاریابی و تولید محصولات کشاورزی تلاش می‌کنند، می‌توانند به مدیریت پایدار منابع محیطی مساعدت نمایند. شرکت‌های بزرگ با قدرت بازاریابی زیاد می‌توانند با مدیریت و با سرمایه‌گذاری به پایداری منابع طبیعی مساعدت کنند بدون اینکه کاهشی در سود شرکت ایجاد شود. اما متأسفانه بعضی شرکت‌ها و بنگاه‌ها بدون توجه به حفظ منابع طبیعی تنها به ارتقای منافع خود می‌اندیشند. تعاونی‌ها بیشتر در بخش‌های منابع تجدیدپذیر مانند ماهیگیری، زراعت، شیلات، جنگل‌داری و دامداری متمرکز هستند. تعاونی‌ها در جایی که هزینه کم و سرمایه‌گذاری کم هست به خوبی عمل می‌کنند. عملاً تعاونی‌ها منافع زیادی را برای تولیدکنندگان و منافع اندکی را برای خریداران به ارمغان می‌آورند. معمولاً تعاونی‌ها در واکنش به بحران‌های اجتماعی و محیطی شکل می‌گیرند. به عنوان مثال تعاونی مراتع در سال‌های دهه ۱۹۳۰ در کانادا برای مدیریت مراتع شکل گرفت تا در مقابل خشکسالی، کشت و زرع ضعیف در چراگاه‌ها عکس‌العمل نشان داده و مانع تخریب بیش از حد محیط شوند. یا تعاونی‌های نساجی در روستاهای گواتمالا برای جلوگیری از فروپاشی و یا تجدید حیات جامعه و صرفه‌جویی در هزینه‌ها و به دست آوردن سود بیشتر به وجود آمده‌اند. تعاونی‌ها ظرفیت بالایی برای رواج تغییرات سازمانی، فرهنگی و تکنولوژیکی دارند. در مقابل بحران اکولوژیکی تعاونی‌ها نقش برجسته‌ای ایفا می‌کنند. ساختار و اصول تعاون به گونه‌ای است که نسبت به بخش خصوصی و بخش دولتی در پایداری محیطی پیشتاز است.

تعاونی‌های ابزار مناسب برای توسعه پایدار محسوب می‌شوند زیرا:

- اهداف چندگانه اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی را دنبال می‌کنند.
- ابزار مناسبی برای همکاری و گرد هم آیی مردم می‌باشند که هر کدام از این دو مؤلفه در تسهیل حصول به توسعه پاسدار نقش مهمی ایفا می‌کنند زیرا تعاونی‌ها در انسجام و تقویت یکپارچگی مردم در مقابل بحران‌های اکولوژیکی و محیطی بسیار مؤثر واقع می‌شوند. با همفکری مردم و با در اختیار گذاشتن آن از تخریب محیط طبیعی جلوگیری به عمل می‌آید.
- به دنبال منافع کوتاه مدت خود نیستند لذا برای به دست آوردن سود بیشتر در زمان کمتر هیچ آسیبی را به محیط طبیعی وارد نمی‌کنند در حالیکه بخش خصوصی هیچ موقع به منافع بلند مدت خود فکر نمی‌کند و خواهان رسیدن به سود بیشتر در مدت کمتر است. تعاونی‌ها عمدتاً به برنامه‌ریزی بلند مدت می‌پردازند لذا منافع خود را در بلندمدت جستجو می‌کنند.
- در صرفه‌جویی‌های منطقه‌ای نقش بارزی دارند و زمینه مناسبی را برای سرمایه‌گذاری بیشتر فراهم می‌کنند.

● نابرابری و بی‌عدالتی را کاهش داده و به طور منصفانه توسعه پایدار محیطی را ارتقا

می دهند.

● دموکراسی اقتصادی و تقویت گروه های حاشیه ای را مدنظر داشته و به عنوان ابزار توسعه پایدار، موجب ارتقای مسئولیت های بخشی می شوند.

● در اتحاد و بهم پیوستگی بخش های عمومی، خصوصی، و محلی نقش ممتازی بازی می کنند.

● توسعه پایدار نتیجه و ماحصل مدیریت کار آمد است، که تمام عناصر و مؤلفه های توسعه را دارا می باشد لذا برنامه ریزی و مدیریت حساب شده برای خود دارد. تعاونی ها همچنین امکانات سازمانی، ارتباطاتی، آموزشی و اطلاعاتی را به همراه دارند.

● تعاونی ها جزئی از جنبش و نهضت جهانی هستند که پیوند قوی با جنبش های اجتماعی معاصر دارند. این جنبش ها بر عناصر محیطی، آزادی زنان، دموکراسی، مؤلفه های توسعه، فقر و جلوگیری از جهانی سازی تأکید می ورزند.

● تعاونی هادر صنایع با منشأ منابع طبیعی پایه فعال هستند، یعنی جایی که پایداری و توسعه پایدار مسأله ای است که مورد توجه تعاونی ها می باشد. زیرا تعاونی ها ارتباط مستقیمی با توسعه پایدار دارند.

● تعاونی ها ارتباط قوی با اجتماعات و جوامع محلی دارند و می توانند مشارکت سریع و پایدار آنها را در عملکردهای پایداری محیط زیست جلب کنند.

● بدین ترتیب همان طوری که مشاهده می شود تشکیل تعاونی ها و ارائه مدیریت مناسب قادر است ضمن تأمین منافع اعضاء بستر مناسبی جهت توسعه پایدار فراهم آورند. از آنجائی که تعاونی های روستایی بیشترین ارتباط را با محیط پیرامون خود برقرار می سازند، تشکیل تعاونی های روستایی در این زمینه می توانند به تحقق توسعه پایدار روستایی مساعدت نماید (طاهرخانی و حیدری ساریان، ۱۳۸۳).

نتیجه گیری

در پایان می توان گفت که تعاونی های روستای منجر به، به بار نشستن بذر دموکراسی و مشارکت در محیط روستایی شده و به بهبود و افزایش دانش و ظرفیت های روستائیان مخصوصاً اعضاء تعاونی های روستایی می انجامد. حتی تعاونی های روستایی کمک می کند تا از دانش بومی در مناطق روستایی به طور نظام مند استفاده شود. همچنین تشکیل و گسترش تعاونی های روستایی راهی برای افزایش مقیاس کشت و زرع و افزایش کار آمدی نیروی انسانی از طریق تلاش های گروهی روستائیان به منظور افزایش میزان محصولات در واحد سطح و نیز کاهش هزینه های تولید و به حداکثر رساندن سود است همچنین تعاونی های روستایی منجر به اشتغال زایی، توزیع زیرساخت های روستایی و توزیع فضایی و جغرافیایی بازارها شده و فروش محصولات زراعی، خرید نهاده ها و خدمات رسانی بهینه به آنها را تسهیل کرده و موجب ارتقای درآمد اعضاء می گردد و لذا استفاده بهتر از منابع طبیعی رابطه مستقیمی با گسترش تعاونی ها

در نواحی روستایی دارد بدین منظور سازمان خواربار کشاورزی در این زمینه تأکید می‌ورزد تا تمرکززدایی از مؤسسات، نهادهای عمومی و سازمان‌های کشاورزی و فعالیت‌های کشاورزی را برای توسعه پایدار روستایی مورد توجه قرار می‌دهد. با عنایت به مطالب فوق‌الذکر شایسته است که زمینه شکوفایی و به فعلیت رسیدن و تحقق توسعه تعاونی‌های روستایی در برنامه‌های توسعه لحاظ گردد و با اطلاع‌رسانی و ارتقای آگاهی روستائیان آنان را به مشارکت در تعیین سرنوشت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خود رهنمون شوند. هم‌چنین کاهش تصدی‌گری دولت با بسترسازی مناسب جهت توسعه تعاونی‌ها به طور اعم و در تعاونی‌های روستایی به طور اخص به تقلیل هزینه دولت و عدم بوروکراسی اداری منجر شده و به توسعه ملی مساعدت می‌نماید که در این میان توسعه ملی بیشتر از توسعه پایدار روستایی متأثر می‌گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- ۱- انگیرگ، ل (۱۳۷۷). «نقش خانوارهای روستایی و تخصیص منابع در توسعه» مترجم: غلامحسین صالح‌نسب، معاونت ترویج و مشارکت مردمی، صص (۱۶-۱۵).
- ۲- اندرودی، م (۱۳۸۰). «اصول و روش‌های مدیریت زیست محیطی»، نشر کنگره، ص (۱۲).
- ۳- پاپلی یزدی، م، رجبری سناجردی، ح (۱۳۸۲). «نظریه‌های شهر و پیرامون». انتشارات سمت، ص (۲۱).
- ۴- حیدری ساریان، و (۱۳۸۲). «بیابان‌زایی و توسعه روستایی». مجله رشد آموزش جغرافیا، ص (۳۵).
- ۵- حیدری ساریان، و (۱۳۸۲). «نقش تعاونی‌های تولیدی در توسعه مناطق روستایی مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر»، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تربیت مدرس، ص ۳۰.
- ۶- خورشیددوست، ع (۱۳۸۲). «آموزش محیط زیست در قرن ۲۱»، انتشارات سمت، ص ۱۳۱.
- ۷- رضانی، ر (۱۳۵۲). «طرح و برنامه‌ریزی در روستاهای ایران»، ص ۲۲۳.
- ۸- رکن‌الدین افتخاری، ع و توکلی، م (۱۳۸۱). «توسعه مردم‌گرا»، شرکت چاپ و نشر بازگانی.
- ۹- رکن‌الدین افتخاری، ع (۱۳۸۲). «توسعه کشاورزی»، انتشارات سمت، ص ۱۰.
- ۱۰- سازمان مرکزی تعاونی کشور (۱۳۶۹). «تاریخ تعاون»، ص ۴.
- ۱۱- سازمان مرکزی تعاونی کشور (۱۳۶۵). «نقش تعاون در توسعه اقتصادی و اجتماعی»، ص ۵.
- ۱۲- سلطانی، م (۱۳۷۷). «تعاونی‌ها و فقرا»، اتحادیه تعاونی‌های مصرف کارکنان دولت در استان همدان، (اسکاد) صص (۹۷-۹۳).
- ۱۳- طالب، م (۱۳۷۶). «اصول و اندیشه‌های تعاون». انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، صص (۵۱-۵۰).
- ۱۴- طالب بیگی، ف (۱۶۷۹). «اندیشه تعاون و تجربیات تعاونی در کشورهای در حال توسعه و ایران»، انتشارات مؤسسه آموزش و تحقیقات تعاونی، ص ۹۶.
- ۱۵- طاهرخانی، م و حیدری ساریان، و (۱۳۸۲). «نقش تعاونی‌های تولیدی در توسعه مناطق روستایی»، پژوهش‌های جغرافیایی دانشگاه تهران، صص (۱۱۵-۱۱۴).
- ۱۶- فرانتس، ه (۱۳۵۹). «اقتصاد مؤسسات تعاونی تهران». سازمان مرکزی تعاون کشور، ص ۱۱.
- ۱۷- قرنی آرانی، ب (۱۳۸۲). ک «مطالعه عوامل مؤثر بر گرایش روستائیان به تشکیل تعاونی‌های روستایی، مطالعه موردی دهستان قنوات»، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تربیت مدرس، ص ۲۲.
- ۱۸- نادری خورشیدی، ع (۱۳۷۲). «بررسی عوامل مؤثر در موفقیت تعاونی‌های تولیدی،

مطالعه موردی منطقه مازندران»، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد مدیریت دولتی دانشگاه تربیت مدرس، ص ۱۰۸.

- 19- Akwablik, A. June (1998). **“Producer Cooperative Resettlement Projects in Zimbabwe”**: Lessons from a Failed Agricultural Development Strategy, California State University, Stanislaus, California, U, S, PP(438-439).
- 20- Abdelrahman, A.H.F. Smith, (1996). **“Cooperative and Agricultural Development a Case Study of Gurnnut Farmers in Western Sudan.”** Community Development Journal, 31.
- 21- Albert, A. Segynola, (1992). **“Societies and Rural Development in Nothern Bendel, Nigeria, Habitat International,”** Vol 16, Issue.
- 22- Aptrhope, R. Desmond, G (2002). **“Policy Evaluation and Metaevaluation: The Case of Rural Cooperatives,”** 652.
- 23- Cote, D. Fulton & Gibing, J. October (2000). **“Canadian Agricultural Cooperatives Critical Success Factors in the 21 St Century Canadian Coperative Association.”** pp(8-11).
- 24- Cowie, H, January (2000). **“Cooperatives Group Work: A perspective from the UK, Department of Psychology and Counseling,”** Roe Hampton Institute London, est. Hill, pp(27-28).
- 25- Dackman, Deanne. (2001). **“What is a Rural Cooperatives. Center for the Study of Cooperatives.”** University of Saskatchewan, p 3.
- 26- Didi, B, Renato, F Agbayani and Fransisco, F, Gentoral, B, August (1998). Fishing **“Cooperatives in Captiz, Central Philippiness”** : Their Importance in Managing Fishery Resource, University of San Agutin, Loillo City, Philippiness, pp (140-141).
- 27 - Gertler, M. (2001), **“Rural Coopertative and Sustainable Development”**, Center for The Study of Cooperatives University of Saskatchewan, pp(6-11).
- 28- Guang, H, Wan, A, R Zhang, Y, Zou, C., John, Z, Dillon, A, (2002). **“On the Rural Supply Cooperatives in China, Department of Agricultural Economics and Business Management,”** University of new England, pp(76-78).
- 29- Guinnance, T, W, April (2002). **“Regional Organization in the German Cooperative Banking System in the Late 19 the Century,”** Department of Economics, Yale University, pp(248-249).
- 30- **“International Co-operatives Alliance”**, (2000). pp(5-56).
- 31- Lorendahl, B, Februrary, (1999). **“New Cooperatives and Local Development: A Study of Six Cases in Jamtland,”** Sweden, Mid Sweden University, Department of Social Sciences, S-831 25, Sweden, p 10.
- 32- Mackay, (2001). **“Cooperatives, Dpartment of Tourism,”** pp(1-2).

- 33- Owang, M, S. Stall, kenyanjui thrope, W, (1998). **"Dairy Cooperatives and Reform in Kenya: Effects of Livestock Services and Milk Market Liberalization"** pp(174-175).
- 34- Pesone, p, Juhasz, j, Kellener, H, June (2000). **"The Promotion of Rural Development through Agriculture,"** ICA Europe in Collaboration with Cogecand Mosz Budapst. pp(13-21).
- 35- Schank, S(2003). **"New Generation Cooperatives: What, Why, Where, and How, Graduate Research Assistant,"** and Jon Fulton, Associate Professor, Department of Agricultural Economics, pp(1-2).
- 36- SD: Institutions Social Capital, (1996). **"The Gender Dimension in Rural Cooperatives. From a Paper Commissioned By FAO For The Centennial Meeting of The International Cooperative"** Alliance, Manchester, UK, September, p(1).
- 37- Sean, k, Anderson, I, (2001). **"Sustainable Urban Environment in the Developing World,"** Dept of Environmental Health County of sandi ego, California. Pp(69-70).
- 38- Stockstd, G, Bulla. T,S, March (2002). **"Cooperative Income Allocation in Multiput, Multi-input Setting,"** Oregon State University, Covallis, USA, Norwegian Agricultural Economics Research Institute, Norway, pp(55-56).
- 39- Styoppw, C. (1975). **"Cooperation Development and Problem of Social Participation in light of Recent."** Case Study. Univrsity of Bologhatialy Journal of Rural Cooperation.
- 40- World Bank, (1995). **"Cooperatives Face the Future Rural Development,"** p(6).
- 41- Xueshan, F, Shenglan, T, Bloom, G, Segall, M. (2000). **"Cooperative Medical Schemes in Contemporary Rural, China,"** Department of Health Statistics & Social medicing Shangahi Medical Univrnsity, pp(112-113).